

ΔΟΓΟΝ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΚΑΤ' ΕΝΤΟΛΗΝ ΤΟΥ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

Τῆ 29ῃ Ἀπριλίου, ἐν τῇ ἐκτάκτῳ ἐτησίῳ συνεδριάσει
ἀμφοτέρων τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει
Ἑλληνικῶν Συλλόγων, τοῦ

ΙΑΤΡΙΚΟΥ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ,

ὑπὸ

Κ. ΗΡΟΚΛΕΟΥΣ ΒΑΣΙΛΑΔΟΥ

Διδάκτορος τῆς Ἰατρικῆς, τῆς Φιλοσοφίας κ. τ. λ.

Les sciences sont une belle
application de l'esprit humain,
mais les lettres leur sont su-
périeures, car elles sont l'es-
prit humain lui-même.

NAPOLEON.

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ,

ΤΥΠΟΙΣ Ε. ΛΑΖΑΡΙΔΟΥ.

—
1862.

ΔΟΤΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΕΙΣ ΚΑΤ' ΕΠΙΘΥΜΙΑΝ ΤΟΥ

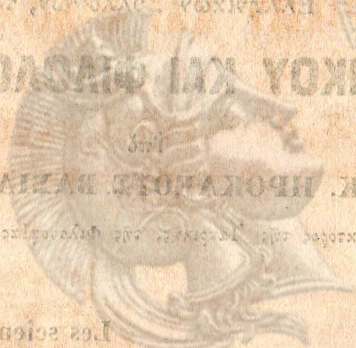
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

Τ. 297. Αριθμός, ἐν τῷ ἐκτύπωτῳ ἐπιγραφῶν-ἀναγραφῶν
ἀριθμῶν τῶν ἐν Κηρογράφῶν
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΣΥΛΛΟΓΟΥ, τῶν

ΠΑΤΡΙΚΟΥ ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΥ

Κ. ΠΡΟΚΑΤΟΙΤ ΒΑΣΙΛΕΩΣ

ἀριθμῶν τῶν ἐπιγραφῶν τῶν ἀναγραφῶν κ. τ. λ.

Les sciences sont une belle
application de l'esprit humain,
mais les lettres leur sont sa-
pervenues, car elles sont l'es-
prit humain lui-même.
ARISTOTELE

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΤΙΜΟΙΣ Κ. ΛΑΖΑΡΙΔΟΥ

1882

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΑΡ.....
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΔΟΓΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΚΑΤ' ΕΝΤΟΛΗΝ ΤΟΥ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

Τῆ 29ῃ Ἀπριλίου, ἐν τῇ ἐκτάκτῳ ἐτησίῳ συνεδριάσει
ἀμφοτέρων τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει
Ἑλληνικῶν Συλλόγων, τοῦ

ΙΑΤΡΙΚΟΥ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ,

ὑπὸ

Κ. ΠΡΟΚΛΕΟΥΣ ΒΑΣΙΛΑΔΟΥ

Διδάκτορος τῆς Ἰατρικῆς, τῆς Φιλοσοφίας κ. τ. λ.

Les sciences sont une belle
application de l'esprit humain,
mais les lettres leur sont su-
périeures, car elles sont l'es-
prit humain lui-même.

NAPOLEON.

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ,

ΤΥΠΟΙΣ Ε. ΛΑΖΑΡΙΔΟΥ.

—
1862.

10102

ΕΡΕΥΝΗΘΕΙΣ ΚΑΤ' ΕΠΙΘΕΛΙΑ ΤΟΥ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

Τῶν Ἑλλήνων Συλλόγων τοῦ
ἀμερικανικοῦ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει
ἐπιπέδου ἐπιπέδου ἐπιπέδου

ΙΑΤΡΙΚΟΥ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ

Κ. ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΒΑΛΙΑΔΟΥ

Ἀθήναις τῆς 15ης Ἰαννουαρίου 1862

Les sciences sont une belle
application de l'esprit humain,
mais les lettres leur sont au-
dessus, car elles sont l'es-
prit humain lui-même.
NAPOLÉON

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΤΗΘΗΣ Ε. ΑΣΑΡΙΑΝΟΥ

1862

Σεβαστή και φιλόμουςος δμήγυρις!

Ὅτε ἐν Παρισίοις παρευρισκόμην ἐν τῷ λεγομένῳ Collège de France, και ἔβλεπον εἰς αὐτὸ φοιτῶντας οὐ μόνον νέους φιλομαθεῖς, ἀλλὰ και ἄνδρας ἀκμάζοντας, και γέροντας λευκογενεῖους, και γυναῖκας ἐπὶ σεμνῇ διακρινομένας καλλονῇ, και Παρισιανῇ κομψότητι και φιλοκαλίᾳ, σκοτεινῇ και πικρᾷ κατελάμβανέ με μελαγχολία, μηδέποτε προσδοκῶντα, ὅτι και ἡμεῖς τοιοῦτου ἀξιοθησόμεθα συλλόγου, ἔνθα ὁ λόγος, τὸ οὐράνιον τοῦτο δῶρον, ἀποτείνεται οὐ πρὸς μαθητιῶντας παιδαγωγίας χάριν, ἀλλ' ἐλεύθερος πρὸς ἐλεύθερον και ἐκλεκτὸν ἀκροατήριον. Τότε μὲν ἐβαρυνθῆμουν ἀναλογιζόμενος, ὅτι ἡμεῖς ἐν τῇ πατρίδι ἡμῶν τοιοῦτου στερούμεθα καλοῦ, ὧν οἱ πρόγονοι και κατὰ τοῦτο ὑπῆρξαν ἀρχηγέται και προσεῖάρχοντες τῶν ἄλλων. Σήμερον ὅμως χαίρω και ἐνδομύχου αἰσθάνομαι γλυκυθυμίας, βλέπων, ὅτι ὁ παλαιός μου ὑποκάρδιος πόθος ἐκπληροῦται, ὅτι και αὖθις ὁ λόγος ἐπανέρχεται εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ πατρίδα, καλὸς οἰωνὸς και πρόδρομος καλῶν και ἐνδόξων ἔργων. Σήμερον ἀγάλλομαι, βλέπων, ὅτι τὴν αἰθουσαν ταύτην πληροῦσιν οὐ μόνον νέοι ὀργῶντες πρὸς μάθησιν, οὐ μόνον οἱ κορυφαῖοι τοῦ κερδῶου και λογίου Ἑρμοῦ θιασῶται, ἀλλὰ και ὅ, τι σεμνὸν, ὠραῖον κομψὸν, φιλόκαλον και φιλομαθὲς ἐκ τοῦ γυναικείου φύλου περικλείει ἡ μεγάλη τοῦ Κωνσταντινου πόλις, πάρεστιν ἐνταῦθα.

Τοιαύτη φιλόκαλος παρουσία ἔσεται ἀξιομνημόνευτος ἐν τοῖς πρακτικαῖς τῶν Συλλόγων τοῦ ἡμετέρου ἔθνους, και παράδειγμα πολλῶν καλῶν παραίτιον ἐν τε τῇ περικαλλεῖ ταύτῃ και ἐν ταῖς ἄλλαις τοῦ Κράτους μεγάλαις πόλεσιν, ἔνθα τοιοῦτοι συνέστησαν σύλλογοι κατὰ μίμησιν τῶν ἡμετέρων. Ἀλλ' ἐμὲ τοιοῦτου σεβαστοῦ και φιλοκαλοῦ ἀκροατηρίου παρουσία ἐκ χαρᾶς εἰς οὐ μικρὰν ἐμβάλλει ἀμηχανίαν, δειλίαν ἐμπνεύουσα και φόβον, μὴ οὐκ ἄξιος αὐτοῦ φανῶ, μὴ ἐν ἐμοὶ κινδυνέουσα ἡ ὑπόληψις τοῦ φιλολογικου Συλλόγου, ἐὰν τὰ λεγόμενα φανῶσιν ὑποδεέστερα τῆς φήμης αὐτοῦ, και μάλιστα

τῆς τοῦ ἀθανάτου ποιητοῦ, ἐξ οὗ, ὡς ἀπὸ πηγῆς ἀνάου, ἤρουσά-
μην τὸ θέμα, περὶ οὗ προτίθεμαι ὁμιλῆσαι.

Ὅ,τι περὶ ὤκεανου λέγει ὁ θεῖος Ὅμηρος, ὅτι ἐξ αὐτοῦ πάντες
ποταμοὶ καὶ λίμναι καὶ πηγαί,

. . . . . ποταμοὶο ῥέεθρα

ὤκεανου, ὅς περ γένεσις πάντεσσι τέτυκται,

τοῦτο δύναται καὶ περὶ αὐτοῦ ῥηθῆναι, ὅτι ἐστὶν ὁ ὤκεανός, ἐξ οὗ
πάσα ἡ Ἑλληνικὴ ἑβρέυσε ποίησις, πᾶσα ἡ Ἑλληνικὴ παιδεία, πᾶς
ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμός. Ὁ Ὅμηρος πρῶτος καὶ πληρέστατα ἐξέ-
φρασε τὸν ἰδανικὸν τῆς Ἑλληνικῆς τελειότητος τύπον. Ἐφ' ᾧ ἅπαντα
ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ, καὶ ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι, καὶ ἐν τῇ Ἑλλάσσονι
Ἀσίᾳ, Θράκῃ, Ταυρικῇ Χερσονήσῳ, καὶ περὶ τὸν Ἰστρον, καὶ κατὰ
τὴν Ἀφρικὴν, Σικελίαν, Ἰταλίαν, Μασσαλίαν καὶ λοιπὰ τῆς Γαλλίας
καὶ Ἰσπανίας παράλια, ὅπου ἀποικήσασα τὰ τοῦ πολιτισμοῦ καλὰ
διέδωκε, θρησκευτικῶς ὡς θεῖα καὶ ἱερὰ βιβλία ἐτίμα καὶ ἐσέ-
βετο τὴν Ἰλιάδα καὶ Ὀδύσειαν. Ἐν τῇ Ἰλιάδι καὶ Ὀδυσσεΐᾳ κα-
θεώρα ὡς ἐν κατόπτρῳ τὴν εἰκόνα αὐτῆς πιστῶς καὶ λαμπροῖς
χρώμασιν ἀπεικονιζομένην ἐν τῇ Ἰλιάδι καὶ Ὀδυσσεΐᾳ ἀνεγίνωσκε
μετὰ παλμῶν καρδίας τὴν φαινήν καὶ ὑψηλὴν αὐτῆς ἀποστολήν,
εἰς ἣν ἄνωθεν ἦν προωρισμένη, τὴν τῆς Ἀσίας κατάκτησιν καὶ διά-
δοσιν τῶν γραμμάτων καὶ τοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὴν Εὐρώπην· ἐν
τῇ Ἰλιάδι καὶ Ὀδυσσεΐᾳ εὗρισκεν ἤδη διατετυπωμένον, τὸν ζῶπρον,
μεγχελεπήβολον, μεγαλοφυῆ, φιλόκαλον καὶ φιλομαθῆ χαρακτήρα,
ὃν καὶ μέχρι σήμερον διασώζει ἀκριβοῦς τὸ Ἑλληνικὸν Γένος, κἂν
διαβράχῳσι ψευδόμενοι οἱ ἀπονενοημένοι καὶ ἀναιδεῖς αὐτοῦ συ-
κοφάνται.

Τούτων ἕνεκα ἐν ταύτῃ τῇ ἐπισήμῳ συνεδριάσει τῶν ἔθνικῶν
ἡμῶν Συλλόγων ἐνόμισα καλὸν καὶ τὸ θέμα τοῦ λόγου λάβειν ἐκ
τοῦ θεοῦ ποιητοῦ, τοῦ φιλολογικοῦ ἐθνάρχου καὶ πατριάρχου,
οὕτως εἰπεῖν, τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν γραμμάτων τοῦ ἡμετέρου
ἔθνους· ὡς τοιοῦτον δὲ κατάλληλον καὶ πρόσφορον τῇ τε ἐτησίῳ
τοῦ φιλολογικοῦ Συλλόγου ἐορτῇ καὶ τῇ παρουσίᾳ τοιαύτης φιλο-
κάλου ὁμηγύρευς, ἐθεώρησα τὴν περιγραφὴν καὶ φιλολογικὴν ἀνά-
λυσιν τῶν συζυγικῶν χαρακτήρων τοῦ Ἐκτορος καὶ τῆς Ἀνδρομά-
χης, τοῦ τελειοτάτου τούτου ζεύγους, ὃ προσέθηκεν ὁ ποιητὴς

τύπον καὶ παράδειγμα μιμήσεως ταῖς ἐπερχομέναις γενεαῖς τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς. Ὁ Ὅμηρος εὐδοκίμει ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν χαρκτηρῶν οὐ μόνον τῶν ἀνδρῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν γυναικῶν. Ἡ ὠραία δυστυχῆς Ἑλένη, ἡ πιστὴ Ἀνδρομάχη, ἡ πολυπαθὴς Ἑκάβη, ἡ σταθερὰ Πηνελόπη, ἡ μεγαλοπρεπὴς Ἀρήτη, ἡ ἀθῶα καὶ ἀφελὴς Ναυσικαά, ἡ καρτερόψυχος Εὐρύκλεια, ὡς φιλολογικὰ τοῦ μεγαλοφουεστάτου ποιητοῦ τέκνα, εἰσι θαυμάσιαι, τέλειαι ἐκ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, ὡς ἡ Ἀθηναῖα κρατὸς ἀπ' ἀθανάτοιο τοῦ Διός, ἐκπηδήσασαι· διὸ ζῶσι καὶ ζήσονται ἐν τῇ μνήμῃ τῶν ἀνθρώπων, ἕως αὖ ἐν τῷ κόσμῳ ὑπάρχουσι φίλοι καὶ ζηλωταὶ τοῦ καλοῦ, τοῦ μεγάλου, καὶ ὑψηλοῦ.

Ἰδωμεν οὖν περὶ τῆς Ἀνδρομάχης, ποῖόν τινα διατυποῖ τὸν χαρκτηρὰ αὐτῆς ὁ δαιμόνιος ποιητής. Ἡ Ἀνδρομάχη φέρει ἐν ἐκτῇ δύο καὶ μόνα αἰσθήματα, εὐγενῆ, μεγάλα, ἀγνά, μέχρις οὐρανοῦ τὴν ψυχὴν καὶ τὴν καρδίαν ἐξαιρόντα, τὸ αἶσθημα τῆς πιστῆς καὶ ἀφρωσιωμένης συζύγου, καὶ τὸ τρυφερὸν τῆς μητρὸς αἶσθημα. Ταῦτα τὰ δύο εἰσι, περὶ ἃ, ὡς περὶ πόλον, ἡ ζωὴ τῆς Ἀνδρομάχης γρέφεται· ἀφελε ἀπὸ αὐτῆς ταῦτα, καὶ αὕτη οὐχ' ὑπάρχει. Βεβαίως καὶ ἡ Ἑκάβη παρίσταται ὡς σύζυγος καὶ μήτηρ, καὶ ἡ Ἀρήτη καὶ ἡ Πηνελόπη· ἀλλ' ἔστιν ὅτι αὗται καὶ ἄλλας ἐκτελοῦσι πράξεις, ἡ μὲν ὡς βασίλισσα διατάσσει, ἡ δὲ συσκέπτεται μετὰ τῶν βουλευφόρων περὶ τῶν πραγμάτων τοῦ κράτους· ἀλλ' ἐν τῇ ζωῇ τῆς Ἀνδρομάχης οὐδὲν τοιοῦτον. Ἐν αὐτῇ ὁ ποιητὴς οὐκ ἠβουλήθη συγκεντρώσαι ὅλας τὰς ἀρετὰς καὶ ὠραίας πράξεις τοῦ γυναικείου φύλου, ἀλλ' ἐκείνας μόνον, ὅσαι ἐκφαντικώτερον ἐξείρουσι τὸ πιστὸν τῆς συζύγου καὶ μητρὸς αἶσθημα. Τίνοι οὖν τρόποι, τίμη τέχνη κατάρθρωσεν ὁ θεὸς ποιητῆς, ἵνα τὴν Ἀνδρομάχην, τὴν πιστὴν τοῦ Ἔκτορος ἄλοχον καὶ τρυφερὰν τοῦ Ἀστύανακτος μητέρα, εἰς τὸν γενικὸν ἀνυψώσῃ τύπον τῆς κατ' ἐξοχὴν συζύγου καὶ μητρὸς;

Ἰπάρχει στιγμὴ ἐν τῇ ζωῇ τῆς γυναικὸς, καθ' ἣν τὸ αἶσθημα τῆς συζύγου λαμβάνει τὴν πλήρη αὐτοῦ ἐκφρασιν, ὡς ἄνθος ζωηρὸν, εὐοσμὸν καὶ ποικιλόχρουν ἐν θαλαρῶ λειμῶνι ἀναπτυσσόμενον. Ἡ εὐδαίμων αὕτη στιγμὴ ἐστίν, ὅτε ἡ γυνὴ νεωστὶ εἰς ὑμέναιον ἐλθοῦσα, καὶ τὴν πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς στοργὴν τρυφερὰν ἔτι καὶ νεαρὰν διασώζουσα, κρατεῖ ἐν ταῖς μητρικαῖς αὐτῆς ἀγκάλαις καὶ πρὸς τὸ πᾶλλον αὐτῆς στήθος θλίβει τὸν πρῶτον καρπὸν τοῦ ὑμε-

ναίου τούτου. Οὐδεμίᾳ στιγμή ταύτης εὐτυχιστέρα· κατὰ ταύτην τὸ αἶσθημα τῆς συζύγου θερμότερον γίνεται, ζωηρότερον, προσλαμβάνον καὶ τὸ τῆς μητρὸς· τὸ αἶσθημα διπλούμενον διπλασιάζεται καὶ διπλασιάζει τὴν εὐτυχίαν. Ἴδετε, τὸ φαιδρὸν αὐτῆς βλέμμα ἐκ τοῦ ἀθίου βρέφους μεταφέρει πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ ἐκ τούτου πάλιν πρὸς τὸ νεογόνον. Ἄντι αὐτῶν τῶν δύο προσφιλεστάτων ὄντων, ἅτινα πληροῦσι τὴν καρδίαν αὐτῆς, τί σημαίνει ὁλος ὁ κόσμος; Μὴ ἐρωτᾶτε αὐτὴν τίνα τῶν δύο μᾶλλον ἀγαπᾷ ἢ ἐρώτησις αὐτὴ διαίρει δύο ὄντα, ἅτινα ἐκείνη ἔχει ἠνωμένα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς· ἐρωτήσατε αὐτὴν μᾶλλον, τίνα θυσίαν οὐκ ἔστιν ἐτοιμὴ πράξει μετὰ προθυμίας ὑπὲρ τῆς ἀγαπητῆς ταύτης διαδος;

Τοιαύτη παρίσταται ἡμῖν ἐν τῇ Ὀμηρικῇ ἐποποιίᾳ καὶ ἡ Ἄνδρομάχη· νεωστὶ μετὰ τοῦ Ἑκτορος εἰς ὑμέναιον ἐλθοῦσα. νεότητος πλήρης καὶ χαρίτων, καὶ ἐκ τοῦ ὑμεναίου τούτου τὸν καλὸν Ἀστυάνακτα, τὸν λαμπρὸν ὡς ἀστέρα γεννήσασα. Ταύτην τὴν ὠραίαν καὶ μοναδικὴν τῆς γυναικὸς ἐποχὴν οὔτε διὰ τὴν Ἑκάβην ἐξελέξατο ὁ ποιητής, οὔτε διὰ τὴν Ἀρήτην, οὔδὲ δι' αὐτὴν (1) τὴν Πηνελόπην, ἀλλὰ μόνον διὰ τὴν Ἄνδρομάχην, διότι ταύτην καὶ μόνην προέθετο παραστήσαι ὡς τύπον καὶ εἰκὼνα τῶν τρυφερῶν καὶ θαλερῶν αἰσθημάτων τῆς κατ' ἐξοχὴν νεονύμφου συζύγου καὶ μητρὸς. Τούτου ἕνεκα καὶ πάντων τῶν ἄλλων αἰσθημάτων ἐπίτηδες ἀπορφανίζει αὐτὴν, ἵνα μὴ ταῦτα εἰς ἐνέργειαν τιθέμενα τὴν τῆς μητρὸς καὶ ἀλόχου ἀποπλανῶσι στοργὴν. Ὡς ὁ ἀγαθὸς κηπουρὸς κλαδεύει καὶ περιαιρεῖ τοὺς περιττοὺς κλάδους τῶν δένδρων, ἵνα οἱ λοιποὶ εὐχυμώτεροι γένωνται καὶ εὐθαλέστεροι, οὕτω καὶ ὁ ποιητὴς περικόπτει ἀπὸ τῆς Ἄνδρομάχης τὰ ἄλλα αἰσθήματα προστίθει τὸν χυμὸν αὐτῶν, οὕτως εἰπεῖν, τῷ τῆς ἀλόχου καὶ μητρὸς, ἵνα ζωηρότερον αὐτὸ καὶ σφοδρότερον καταστήσῃ, ὡς ὅταν πολλοὶ ρύακες καὶ ποταμίσκοι ἐνοῦμενοι ἓνα ἀποτελῶσι μέγαν, βαθύν, καὶ σφοδρῶς ῥέοντα ποταμόν. Ἡ Ἄνδρομάχη τοίνυν ὀρφανὴ παρίσταται, οὔτε πατέρα ἔχουσα οὔτε μητέρα οὔτε ἀδελφοὺς ἢ ἀδελφάς οὔτε ἄλλον τινὰ συγγενῆ, ὥστε καὶ ταύτην τὴν συγγενικὴν στοργὴν μετα-

(1) Ἡ Πηνελόπη ἐστὶ τέλειος τύπος καὶ εἰκὼν τῆς κατ' ἐξοχὴν συζύγου, τῆς πολυγρονίου ἕνεκα σταθερότητος καὶ παλυπαλοῦς δοκιμασίας.

φέρει εἰς τὴν ἀγαπητὴν αὐτῆς θυάδα, τὸν Ἔκτορα καὶ Ἐκτορίδην Ἀστυάνακτα.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἔκτωρ ἦν ἄξιος ταυτέων ἀγαθῶν, ἀγαθὸν εἶδος καὶ τὴν φυὴν, ἀνδρείος, φιλοπόλεμος, ἀγαθὸς πολίτης, ἀγαθὸς υἱὸς, ἀγαθὸς ἀδελφός, καλὸς σύζυγος, καλὸς πατήρ· ἐνὶ λόγῳ ὁ Ἔκτωρ τύπος τελειότητος παρίσταται ἡμῖν τῶν φυσικῶν καὶ ἠθικῶν τοῦ ἀνθρώπου ἀρετῶν. Οὐκ ἔχει τι ὑπὲρ ἀνθρώπων, οὐδ' ἐκ Θεῶν κατάγεται, ὡς ὁ Ἀχιλλεύς, ἀλλ' ἔστιν ἀνθρώπος κατ' ἔξοχον ἀνθρώπων, ἐφ' ᾧ καὶ συμπαθητικώτατος ἡμῖν.

Τοιοῦτον ὄντα τὸν Ἔκτορα, ὡς Θεὸν ἐτίμων καὶ ἐστράτευον οἱ Τρῶες καὶ αἱ Τρωάδες, προπύργιον τῆς πόλεως θεωροῦντες αὐτὸν δικάως. Ὅτε ὁ Διομήδης βοηθεῖα τῆς Ἀθηνᾶς ὡς λέγειν ἐπήλυθε τῶν Τρώων καὶ πάντας εἰς φυγὴν ἔτρεψε, μόνος ὁ Ἔκτωρ ἀνέστη καὶ τὸν ὡς χεῖμαρρον σφοδρῶς ἐπερχόμενον Διομήδην ἠγάγκασε παλινδρομῆσαι.

Τὸν δὲ ἰδὼν ῥίγησε βοὴν ἀγαθὸς Διομήδης
ὡς δ' ὅτ' ἀνὴρ ἀπάλαμνος, ἰὼν πολέος πεδίονα,
στήν ἐπ' ὠκυρῶ ποταμῷ ἄλλαδ' προρέοντι,
ἀφρῶ μορμύροντα ἰδὼν, ἀνάτ' ἔδραμ' ὀπίσσω
ὡς τότε Τυδείδης ἀνεχάζετο, εἶπέ τε λαῶ'
ὦ φίλοι, οἷον δὴ θαυμάζομεν Ἔκτορα διόν,
αἰχμητὴν τ' ἔμμεναι καὶ θαρσαλέον πολεμιστὴν!

Ὁ ἀνδροφόνος Ἔκτωρ θύει καὶ ἀπολύει, ἀλλ' εἰς μάτην· ἡ Ἀθηνᾶ παρωργισμένη κατὰ τῶν Τρώων ἔκλινε τὴν πλάστιγγα ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων· διὸ ὁ Πριαμίδης Ἕλενος ἀδελφός τοῦ Ἐκτορος, συμβουλεύει αὐτῷ, ἵνα εἰσελθὼν εἰς τὴν πόλιν προτρέψῃ τὰς γυναῖκας θυσίας τε τῇ Ἀθηνᾷ πρὸς ἐξιλέωσιν προσενεγκεῖν καὶ τὸν μέγιστον καὶ χαριέστατον πέπλον, ὃν ἡ μήτηρ αὐτῶν Ἐκάβη ἐφόλαττεν ἐν τοῖς βασιλικαῖς μεγάροις· ὁ Ἔκτωρ ὑπακούει καὶ εἰσέρχεται εἰς τὴν πόλιν. Ἀλλὰ διὰ τί οὐκ εἰσῆλθεν αὐτὸς ὁ Ἕλενος, ἀλλ' ὁ Ἔκτωρ, οὗ ἡ παρουσία ἐν ταῖς μάχαις ἦν λίαν ποθητὴ ταῖς Τρωσὶ πρὸς ἐμψύχωσιν; Ὁ σκοπὸς τοῦ ποιητοῦ προφανής· ἀφ' οὗ ἔδειξεν ἡμῖν, οἷος ἦν ἐκτὸς τῶν τειχῶν ὁ Ἔκτωρ ὡς θαρσαλέος πολεμιστής, βούλεται δεῖξαι αὐτὸν καὶ οἷός ἐστιν ὡς σύζυγος καὶ πατήρ. Ἡ εἰσοδος αὐτῆ

τοῦ Ἔκτορος εἰς τὴν πόλιν τὴν κατανοκτικωτάτην ἐκείνην ἐπήνεγκε συνάντησιν αὐτοῦ μετὰ τῆς Ἀνδρομάχης.

Ἄμα αἱ Τρώαδες εἶδον τὸν Ἔκτορα εἰσερχόμενον εἰς τὰς Σκαῖας πύλας, περιεκύκλωσαν αὐτὸν, ἐπιθυμοῦσαι μαθεῖν, αἰ μὲν περὶ τῶν υἱῶν, αἰ δὲ περὶ τῶν ἀδελφῶν, αἰ δὲ περὶ τῶν ἀνδρῶν αὐτῶν. Ὁ Ἔκτωρ παραγγέλλει πάσαις εὐχὰς καὶ ἰκεσίας ποιήσασθαι τοῖς Θεοῖς πρὸς σωτηρίαν τῆς κινδυνευούσης πόλεως· ἀφικνεῖται εἰς τὸν πατρικὸν οἶκον· ἕκαστος ἐννοεῖ, ὅτι ἡ καρδία τοῦ Ἔκτορος πάλλει ἐπιθυμοῦντος τὰ φίλτατα αὐτοῦ ἀσπάσασθαι, τὴν Ἀνδρομάχην καὶ Ἀστυάνακτα. ὦν ἕνεκα καὶ ἦλθεν ἀφείς πρὸς καιρὸν τὸν πόλεμον. Ἀλλ' ὁ ποιητὴς προετοιμάζει ἡμᾶς εἰς τὴν θελξικάρδιον ἄμα καὶ σπαραξικάρδιον ταύτην συνέντευξιν δι' ἄλλων προηγουμένων. Καὶ πρῶτον εἰς προὑπάντησιν ἐξέρχεται ἡ γηραιὰ αὐτοῦ μήτηρ ἡ Ἑκάβη· «Ἔκνον, λέγει αὐτῷ, διατί τὸν σκληρὸν ἀφείς πόλεμον ἦλθες εἰς τὴν πόλιν; Βεβαίως οἱ Ἕλληνες κατατρύχουσι τοὺς Τρῶας, σὺ δὲ ἦλθες ἵνα προσευχηθῆς ἐν τῷ τοῦ Διὸς ναῷ· ἀλλὰ μείνον, ἵνα ἐνέγκωσι οἶνον γλυκύν, ὅπως σπονδὰς τε ποιήσης τοῖς Θεοῖς, πῆς δὲ καὶ σὺ αὐτὸς καὶ ἀναλάβῃς ὅσας σωματικὰς ἀπώλεσας δυνάμεις μαχόμενος.

Ἄνδρι δὲ κεκμηῶτι μένος μέγα οἶνος ἀέξει.»

«Μῆτερ, ἀποκρίνεται ὁ μέγας κορυθαίολος Ἔκτωρ, μή μοι ἐνέγκῃς οἶνον γλυκύν· ἀλλὰ σὺ μὲν ὕπαγε μετὰ τῶν ἄλλων γηραιῶν γυναικῶν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς προσευξομένη ὑπὲρ τῆς πόλεως, ἐγὼ δὲ προσκαλέσω τὸν Πάριν εἰς τὸν πόλεμον· εἴθε ἡ γῆ καταπίοι αὐτόν! ὅς ἐστιν ἡ καταστροφή τῶν Τρώων, τοῦ Πριάμου, καὶ τῶν παίδων τοῦ Πριάμου· ὅταν ἴδω αὐτὸν νεκρὸν, ἐπιλησθήσομαι πάσης δυστυχίας.» Ὁ Ἔκτωρ, καίτοι ἀδελφός, ἀποστρέφεται ἐνδομῆχος, ὡς πιστὸς ἀνὴρ πιστῆς γυναικὸς τῆς Ἀνδρομάχης, τὸν γυναικοπλάνον Ἀλέξανδρον, τὸν ἄρπαγα τῆς Ἑλένης. Εἰσελθὼν εἰς τὰ περικαλλῆ τοῦ Ἀλεξάνδρου δώματα, εὕρισκει αὐτὸν καθήμενον καὶ καθαρίζοντα τὰ ὄπλα, τὴν ἀσπίδα, τὸν θώρακα, τὰ ἀγκύλα τόξα· πότε; ὅτε αἱ ἄλλοι ἐκτὸς τῶν τειχῶν ἐφανεύοντο. «Πάρι, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Ἔκτωρ, ἕνεκα σοῦ γίνεται ὁ πόλεμος καὶ οἱ λαοὶ φθείρονται, σὺ δὲ μένεις ἐν τῇ οἰκίᾳ.»

Οἱ λόγοι οὗτοι καὶ αὐτὸν τὸν Πάριν φέρουσιν εἰς συναίσθησιν

καὶ ὑπισχεῖται εἰς τὸν πόλεμον ἐξελθεῖν. Ἡ δὲ ὤραία Ἑλένη πα-
ρακαλεῖ τὸν Ἔκτορα, ἵνα ἀναπαυθῆ ὀλίγον· ἀλλ' οὐ δύναται καὶ
τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῆς κρύψαι ταραχὴν καὶ τὰς πικρὰς τοῦ συνειδότης
τύψεις. «Ἐγὼ, λέγει, ἡ νῦν φρίκην ἐμπνέουσα, εἶθε ἀπέθνησκον,
καθ' ἣν ἐγεννήθην ἡμέραν, ἢ τοῦλάχιστον ὄφειλον ἔχειν ἄνδρα
ἀμείνονα τ ο ὕ τ ο υ, αἰδοῦς καὶ αἰσχύνης συναισθανόμενον· ἀλλ'
οὗτος οὐκ ἔχει φρένας· διὸ ὁ Θεὸς κακὸν τέλος δώσει ἡμῖν, ἵνα καὶ
τοῖς μεταγενεστέροις γενώμεθα παράδειγμα. Εἴσελθε, δᾶερ, καὶ
ἀναπαύθητι ἐπὶ τούτου τοῦ δίφρου.»

«Ἑλένη, οὐ δύναμαι· οἱ Τρῶες ποθοῦσί με ἀπόντα· εἶτα καὶ
ἐγὼ ἐπιθυμῶ ἰδεῖν ἄ λ ο χ ό ν τ ε φ ί λ η ν καὶ ν ή π ι ο ν
υ ί ό ν· διότι οὐκ οἶδα, ἂν ἐπιστρέψω καὶ πάλιν ἢ φανευθῶ ὑπὸ
τῶν Ἀχαιῶν.»

Περιγράφει ἡμῖν τὴν ἠθικὴν ταύτην τοῦ καλοῦ καὶ τρισολβίου
ζεύγους, τοῦ Πάριδος καὶ τῆς Ἑλένης, ταπεινώσει, τὴν οἰκιακὴν
διαφωμίαν, τοὺς ἐνδομύχους τῆς Ἑλένης σπαραγμοὺς, ὅτι ὑπὲρ
τ ο ι ο ὕ τ ο υ τὸν πρῶτον αὐτῆς ἐγκατέλειπεν ἄνδρα, εἰσάγει ἤδη
ὁ ποιητὴς εἰς τὴν τοῦ Ἔκτορος οἰκίαν, ἵνα, ἀντιπαραθέτοντες τὴν δια-
φορὰν, γινώμεν τὴν ἀληθῆ τῶν συζύγων στοργὴν καὶ ἀφοσίωσιν.
Ὁ Ἔκτωρ οὐχ εὕρισκε τὴν Ἀνδρομάχην ἐν τῇ οἰκίᾳ· ἐρώτᾳ τὴν
οἰκονόμον· «ποῦ ἡ Ἀνδρομάχη, μὴ ἐπορεύθη πρὸς τὰς συννόμους
ἢ ἀνδραδέλφας αὐτῆς, ἢ μετὰ τῶν ἄλλων Τρῳάδων εἰς τὸν ναὸν
τῆς Ἀθηνᾶς;» Οὐχὶ ἀποκρίνεται ἡ οἰκονόμος,

Ἄλλ' ἐπὶ πύργον ἔβη μέγαν Ἰλίου, οὐνεκ' ἄκουσεν
τεῖρσθαι Τρῶας, μέγα δὲ κράτος εἶναι Ἀχαιῶν.

Ἡ μὲν δὲ πρὸς τεῖχος ἐπειγομένη ἀφικάνει
μαινομένη εἰκυῖα· φέρει δ' ἅμα παῖδα τιθήνη.

Οἱ ὀλίγοι οὔτοι στίχοι, καὶ μάλιστα τὸ μ α ι ν ο μ έ ν η ε ἰ-
κ υ ῖ α χαρακτηρίζουσι θαυμασίως τὸν σφοδρὸν τῆς Ἀνδρομάχης
πρὸς τὸν Ἔκτορα ἔρωτα. Ὁ Ἔκτωρ ἔχει μητέρα, ἀδελφὰς ὑπεραγα-
πώσασαυτάν· ἀλλ' ὅμως ἡ ἀγάπη τῆς Ἀνδρομάχης ἐξαιρετικόν τι ἔχει·
διὸ καὶ μόνη αὐτὴ ἐξέρχεται τῆς οἰκίας, περὶ τῆς ζωῆς τοῦ φιλέτα-
του Ἔκτορος φοβουμένη. Ἐκ τοῦ πύργου ἰδοῦσα τὸν Ἔκτορα πρὸς
τὰς Σκαιὰς πύλας βαινόντα, τρέχει πρὸς αὐτὸν ἢ πολύδωρος θυγά-
τηρ μεγαλήτορος Ἡετίωνος, ἢ δὲ ἀμφίπολος ἠκολούθει,

παῖδ' ἐπὶ κόλπῳ ἔχουσ' ἀταλάφρονα, νήπιον αὐτῶς
 Ἔκτορίδην ἀγαπητὸν, ἀλίγκιον ἀστέρι καλῷ.
 Ἦτοι ὁ μὲν μείδῃσεν ἰδὼν ἐς παῖδα σιωπῆ,
 Ἀνδρομάχη δὲ οἱ ἄγγι παρίστατο δακρυχέουσα.

Τί οὐκ ἐκφράζουσιν οἱ τέσσαρες οὔτοι στίχοι; Ἡ τροπὸς φέρει ἐπὶ τῶν ἀγκαλῶν αὐτῆς τὸν ἀγαπητὸν Ἔκτορίδην, ἀθῶον νήπιον, ὅμοιον ἀστέρι καλῷ· τὸ ἀγαπητὸν νήπιον ἰδὼν ὁ Ἔκτωρ ἐπιλανθάνεται πρὸς τὸ παρὸν τῶν κακουχιῶν τοῦ πολέμου καὶ θλίψεων, μειδιᾷ σιωπῶν, ἡ δὲ Ἀνδρομάχη πλησίον αὐτοῦ ἰσταμένη πικρὰ χεεὶ δάκρυα. Θαυμασία εἰκὼν! θαυμασία ἀντίθεσις αἰσθημάτων καὶ τρυφερῶν συγκινήσεων! ὁ πατὴρ σιωπῶν μειδιᾷ, ἡ δὲ μήτηρ πικρὰ χεεὶ δάκρυα! Τοιαῦτα τὰ ἀνθρώπινα πράγματα! ὅτε ἡ Ἀνδρομάχη ὤφειλεν εἶναι εὐτυχესάτη, νεότητος πλήρης καὶ χαρίτων, τοιοῦτον ἔχουσα ἄνδρα καὶ τοιοῦτον ἀγαπητὸν νήπιον, κλαίει πικρῶς, πρόωρον φοβουμένη θάνατον τοῦ φιλτάτου συζύγου.

«Ἔκτωρ, λέγει αὐτῷ, ἀπολέσει σε ἡ ἀνδρεία σου, οὐδὲ ἐλεήσει τὸν νήπιον υἱόν σου καὶ ἐμὲ τὴν δυστυχῆ, ἣν ἐγκαταλείψεις χήραν· φονεύσουσί σε οἱ Ἀχαιοὶ κατὰ σοῦ ὀρμήσαντες πάντες· ἐμοὶ δὲ σοῦ στερηθῆσις προτιμότερόν ἐστιν ἐν τοῖς βάθεσι ταφῆναι τῆς γῆς ἢ εἶναι σὺ ἀποθάνης, πᾶσα εὐτυχία ἀπέπτῃ ἀπ' ἐμοῦ· οὐδὲν ἕλλο μένει, εἰ μὴ στεναγμοί· οὔτε πατέρα ἔχω, οὔτε μητέρα, οὔτε ἀδελφοὺς, φονευθέντας ἤδη ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως. Σὺ ὑπάρχεις καὶ πατὴρ, καὶ μήτηρ, καὶ ἀδελφός, καὶ θαλερὸς σύζυγος· ἀλλ' ἐλέησόν με, καὶ μείνον ἐνταῦθα ἐπὶ τοῦ πύργου, μὴδ' ἐγκαταλίπῃς τὸν υἱόν σου ὄρφανόν καὶ ἐμὲ χήραν.»

Τοιαῦτα ἔλεγεν ἡ Ἀνδρομάχη ἀγωνιζομένη τὴν καρδίαν τοῦ ἥρωος κάμψαι.

«Γύναι, ἀποκρίνεται ὁ Ἔκτωρ, καὶ ἐγὼ περὶ πάντων τούτων μεριμνῶ, ἀλλ' αἰδοῦμαι πολὺ τοὺς Τρῶας καὶ τὰς ἑλκεσιπέπλους Τρωάδας, ἂν φανῶ, ὅτι ἀπομακρύνομαι τοῦ πολέμου, ὡς ἄνθρωπος. Τοῦτο οὐδέποτε ἐπιτρέπει μοι ἡ ψυχὴ, ἀφ' οὗ ἅπαξ ἔμαθον γενναῖος εἶναι καὶ μάχεσθαι πάντοτε μεταξὺ τῶν πρώτων, διασώζων τὰ κλέος τοῦ πατρὸς καὶ τὸ ἔμὸν αὐτοῦ.

Οὐδέ με θυμὸς ἄνωγεν, ἐπεὶ μάθον ἔμμεναι ἐσθλός

αἰεὶ καὶ πρώτοισι μετὰ Τρώεσσι μάχεσθαι,
ἀρνύμενος πατρός τε μέγα κλέος ἠδ' ἑμὸν αὐτοῦ.»

Ποία φιλοτιμία! ποῖον ὕψος εὐγενῶν φρονημάτων! Ὁ ἥρωες τὸ
ὕπερ τιμῆς καὶ πατρίδος καθήκον παντὸς ἄλλου ἀνώτερον θεωρεῖ,
καίτοι τρυφερωτάτην δαίκνυσι στοργὴν πρὸς τὴν Ἀνδρομάχην καὶ
Ἀστυάνακτα.

«Γινώσκω καλῶς, προστίθην.

ἔσσεται ἡμαρ, ὅτ' ἂν ποτ' ὀλώλῃ Ἴλιος ἱρὴ
καὶ Πρίαμος καὶ λαὸς εὐμελίῳ Πριάμοιο·

ἐγὼ δὲ οὐ τοσοῦτον λυποῦμαι οὔτε διὰ τοὺς Τρῶας, οὔτε δι' αὐτὴν
μου τὴν μητέρα, οὔτε διὰ τὸν Πρίαμον, οὔτε διὰ τοὺς ἀδελφοὺς·
οἱ πολλοὶ καὶ καλοὶ πέσουσι δαμασθέντες ὑπὸ δυσμενῶν ἀνδρῶν,
ὅσον διὰ σέ, Ἀνδρομάχη, ὅταν τις τῶν χαλκοχιτώνων Ἀχαιῶν
στερήσας σε τῆς ἐλευθερίας, αἰχμάλωτον ἀπαγάγῃ, δακρῦσσαν,
καὶ ἀναγκάζῃ πολλὰ δουλικά ἔργα ἐργάζεσθαι ἄκουσαν,

κρατερὴ δ' ἐπικείσεται ἀνάγκη·

καὶ ποτέ τις εἴπῃσιν ἰδὼν κατὰ δάκρυ χέουσαν·

Ἔκτορος ἠδ' ἐγὺν ἠ, ὃς ἀριστεύεσκε μάχεσθαι

Τρώων ἵπποδάμων, ὅτ' Ἴλιον ἀμφεμάχοντο·

ὡς ποτέ τις ἐρέει· σοὶ δ' αὖ νέον ἔσσεται ἄλγος,

χρήτει τοιοῦτο δ' ἀνδρὸς ἀμύνειν δούλιον ἡμαρ.

Ἀλλὰ με τεθνηῶτα χυτὴ κατὰ γαῖα καλύπτει,

πρὶν γ' ἔτι σῆς τε βοῆς σοῦ θ' ἔλκηθμοῖο τυθέσθαι.»

Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἔκτωρ ἔτεινε τὰς χεῖρας πρὸς τὸν ἀγαπητὸν
υἱὸν, ὁ δὲ συνεστάλη εἰς τὸν κόλπον τῆς τροφοῦ βοῶν, φοβηθεὶς
τὴν ὄψιν τοῦ πατρὸς, τὸν χαλκὸν καὶ τὸν ἵπποχοαίτην λόφον ἐκ
τῆς περικεφαλαίας κρεμάμενον· ἐγέλασε δὲ ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ.

Πόσον ἐπιτυχῶς ὁ ποιητὴς ἐκ τῶν λυπηρῶν μεταβαίνει εἰς τὰ
χαρμόσυνα! ὡς ἡ Ἀθηνᾶ διὰ τῆς μαγικῆς ράβδου τὸν Ὀδυσσεᾶ
μετέβαλλεν, ὅτε μὲν εἰς γέροντα ῥυσὸν, ὅτε δὲ εἰς νέον θαλερὸν,
ἀγητὸν εἶδος τε καὶ φυὴν, θαῦμα ἰδέσθαι, οὕτω καὶ ὁ δαιμόσιος
ποιητὴς πᾶν ὅ,τι ἐγγίζει μεταβάλλει, αὐτὸ κατὰ τὸ δοκοῦν, διὰ
τῆς ποιητικῆς αὐτοῦ μαγείας· κἀνταῦθα εὐθὺς καὶ ἀπροσδοκῆτως
τὴν λύπην τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς εἰς χαρὰν μετέβαλλεν,

Ἐκ δ' ἐγέλασε πατὴρ τε φίλος καὶ πότνια μήτηρ.

Ὁ δὲ Ἔκτωρ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἀφελὼν τὴν περικεφαλαίαν κατέθηκεν ἐπὶ τῆς γῆς, ἔπειτα λαβὼν εἰς χεῖρας τὸν προσφιλῆ υἱὸν, φιλήσας αὐτὸν καὶ χορεύσας ταῖς χερσὶν, εἶπεν εὐξάμενος:

«Θεοὶ, δότε, ὅπως καὶ οὗτος ὁ ἐμὸς παῖς γένηται, ὡς ἐγὼ, ἀριπρεπῆς μεταξὺ τῶν Τρώων, ἀνδρείος καὶ ἰσχυρὸς τοῦ Ἠλίου βασιλεὺς, ἵνα ποτέ τις βλέπων αὐτὸν ἐκ τοῦ πολέμου ἐπιστρέφοντα, καὶ ἐχθρικά ὄπλα φέροντα λάφυρα εἴπῃ:

. . . . πατρὸς γ' ὅδε πολλὸν ἀμείνων,
χαρσίη δὲ φρένα μήτηρ.»

Ταῦτα εἰπὼν παρέδωκε τὸ νήπιον εἰς τὴν ἀγαπητὴν ἄλοχον, ἣ δὲ ἐδέχθη αὐτὸ εἰς τὸν εὐώδη αὐτῆς κόλπον,

δακρυόεν γελάσασα.

Συγκινητικωτάτη ἔκφρασις, θαυμασίως ἀπεικονίζουσα τὴν τῆς ψυχῆς κατάστασιν, εἰς ἀντίθετα κυμαινομένης αἰσθήματα, λυπηρὰ καὶ χαρμόσυνα,

δακρυόεν γελάσασα.

Ὁ δὲ Ἔκτωρ νοήσας τὴν αἰτίαν τῶν δακρῶν κατηγορεῖ τὴν Ἄνδρομάχην. «Μὴ λυπῆ πολὺ· οὐδεὶς πρὸ τῆς ὠρισμένης ὥρας φονεύσει με· ὕπαγε εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ φρόντιζε περὶ τῶν σῶν ἔργων, περὶ τοῦ ἰσοῦ, περὶ τῆς ἠλακάτης, περὶ τῶν ἐργασιῶν τῶν θεραπειῶν, περὶ δὲ πολέμου φροντίς ἔσται τοῖς ἀνδράσι καὶ μάλιστα ἐμοί.»

Ὁ μὲν Ἔκτωρ ταῦτα εἰπὼν ἀνέλαβε τὴν περικεφαλαίαν, ἣ δὲ Ἄνδρομάχη πρὸς τὴν οἰκίαν ὤδευε στρέφουσα πολλάκις τὸ πρόσωπον πρὸς τὸν Ἔκτορα, καὶ θαλερὰ καταχέουσα δάκρυα ὡς δὲ εἰσῆλθε, κλαυθμοὺς ἐξήγειρε καὶ γόους· αἱ θεράπαινοι καὶ ζῶντα ἔκλαιον τὸν Ἔκτορα ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, νομίζουσαι, ὅτι οὐκέτι ἐπιστρέψει, ἐκφυγὼν τὰς χεῖρας καὶ τὸ μένος τῶν Ἀχαιῶν.

Τοιοῦτον ἐν τῇ Ἰλιάδι τὸ περιβόητον ἐπεισόδιον τῶν ἀποχαρτισμῶν τοῦ Ἔκτορος καὶ τῆς Ἄνδρομάχης. Ἐν τούτῳ τί θαυμάσει τις πρῶτον, τί δ' ὕστατον; τὸ γλαφυρὸν τῶν στίχων, τὴν ἀφελειαν, τὸ πάθος, τὰς ἀντιθέτους συγκινήσεις, τὴν τέχνην, δι' ἧς ὁ ποιητὴς συναρμύζει ὅλας τὰς περιστάσεις, ὅσαι ταῦτα ἐξαιροῦσι, μὴδὲ αὐτῶν τῶν θεραπειῶν ἐπιλανθανόμενος τῶν γόων καὶ κλαυθμῶν, εἰς συντάραξιν τῶν παθῶν συντεινόντων, διότι πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν ἐπικείμενον φέρουσι θάνατον τοῦ Ἔκτορος!

Ὁ Ἔκτωρ ἐξελθὼν τῆς πόλεως πολλά καὶ γενναῖα διεπράξατο κατορθώματα, ἄλλους τε τῶν Ἑλλήνων φονεύσας καὶ τὸν ἐπιστήθιον τοῦ Ἀχιλλέως φίλον τὸν Πάτροκλον. Τότε δ' Ἀχιλλεὺς μανιώδης ὡς λέων, ἐπέρχεται κατὰ τοῦ Ἐκτορος, ἵνα ἐκδίκησιν ὑπὲρ τοῦ φίλου αὐτοῦ λάβῃ. Πρῶτος δ' ἡγραιῶς Πρίαμος βλέπει ἀπὸ τοῦ πύργου τὸν Ἀχιλλεὺς λαμπρὸν, ὡς ἀστραπὴν ἐπερχόμενον, οἰμώζει δ' γέρονταις χερσὶ τύπτων τὴν κεφαλὴν καὶ παρακαλῶν τὸν φίλτατον υἱὸν ἐντὸς τῆς πόλεως εἰσελθεῖν. Ὁ Ἔκτωρ ἄκαμπτος ἔμενε πρὸ τῶν πυλῶν,

ἄμοτον μεμαῶς Ἀχιλλεῖ μάχεσθαι.

« Ἔκτωρ, φωνάζει ὁ ἀτυχεὶς γέρον, μὴ μῆνης, ἀγαπητὸν τέκνον, τοῦτον τὸν ἄνδρα μόνος πρὸ τῶν ἄλλων, ἵνα μὴ εὕρῃς τὸν θάνατον, ἐπειδὴ ἐστὶ πολὺ ἰσχυρότερος· ὁ ἄθλιος πολλῶν καὶ κελῶν τέκνων ἐστέρησέ με, τὰ μὲν φονεύσας, τὰ δὲ αἰχμαλωτίσας· ἀλλ' ἡ λύπη μικροτέρα, ἂν σὺ μὴ ἀποθάνῃς δαμασθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως· εἰσελθε ἐντὸς τῶν τειχῶν, ἐμὸν τέκος, ἵνα σώσῃς τοὺς Τρῶας καὶ τὰς Τρῳάδας· καὶ ἐμὲ τὸν δύστηνον, τὸν δύσμορον ἐλέησον, ἵνα μὴ ἐν τοιαύτῃ ἡλικίᾳ πολλὰ ἐπίδω κακὰ, τὴν πόλιν καταστρεφομένην, υἱοὺς φονευομένους, θυγατέρας καὶ νύμφας ὑπὸ ἐχθρικῶν χειρῶν εἰς δουλείαν συρομένας, νήπια τέκνα ἐκ τοῦ ὕψους κατὰ γῆς ριπτόμενα, καὶ τελευταῖον ἐμὲ τὸν ἡγραιῶν φονεύσῃ τις καὶ ῥίψῃ ὡς βορὰν εἰς τοὺς κύνας, οὓς ἔτρεφον πιστοὺς φύλακας καὶ θυρωροὺς, οἱ δὲ πίνοντες τὸ ἐμὸν αἷμα κείσονται ἐξηπλωμένοι ἐν τοῖς προθύροις.

Τοῦτο δὲ οἰκτιστον πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι! »

Πόσον ἀληθῆς, πόσον παθητικὴ καὶ συνταράσσουσα ἡ περιγραφὴ αὕτη τῶν κακῶν, ὅσα ἐπάγει ἡ ἄλωσις τῶν πολιορκουμένων ἢ ἄλλως καταστρεφομένων πόλεων! Τοιαύτας τρομερὰς καταστροφὰς ἐστὶν ὅτε καὶ μέχρι σήμερον οὐχ ὀρώμεν; Μὴ ἐκλείσαν αἱ πληγαὶ νήσου περικαλλεστάτης, ἧς οἱ περιπωθέντες κάτοικοι, ἀπανταχοῦ τῆς Εὐρώπης διασπαρέντες, τοσαύτην περιποιῶσι τιμὴν καὶ δόξαν τῷ ἡμετέρῳ ἔθνει τῆς ἐμπορικῆς αὐτῶν δεξιότητος ἕνεκα καὶ τιμιότητος; Τίς ἐξ ἡμῶν οὐκ ἤκουσε πολλῶν δεινοπαθούτων, ὅτι γονεῖς, ἀδελφοὶ αὐτῶν, ἀδελφαί, τέκνα, τὸν μαρτυρικὸν ὑπέστησαν θάνατον, ἐν τῇ καταστροφῇ τῆς νήσου οἰκτρῶς

σφαγιασθέντες; Τίς οὐκ ἤκουσεν ἄλλων δεινότερα, οἰκτρότερα θρηνούτων κακὰ, ὅτι ἀδελφοὶ αὐτῶν, ἀδελφαί, τέκνα, διεσώθησαν τῆς καταστροφῆς; Καὶ πῶς; Ἔστι σωτηρία τῆς καταστροφῆς χειροτέρα; Ναί, ὑπάρχει καὶ σωτηρία ζωῆς, δεινότερα οἰκτρότερα φρικωδέστερα τοῦ θανάτου! Τοῦτο δὲ, ὅταν ἡ στυγερά ἀιχμαλωσία τοσοῦτον διαστρέψῃ τὴν προτέραν ἀνατροφήν, τὰ ἦθη καὶ ἔθη τῶν ἀιχμαλωτισθέντων, ὥστε παραγνωρίζουσι, φεῦ! καὶ αὐτοὺς τοὺς νόμους τῆς φύσεως, καὶ αὐτὸ τὸ συγγενικὸν αἷμα, ἀπαρνούμενοι οἰκείους, θρησκείαν, πατρίδα, γένος. Πόσον μακαριστότερος τῆς ζωῆς τοιούτων θυμάτων ὁ μαρτυρικὸς θάνατος τῶν ἐπὶ τῆς νήσου ἀνηλεῶς σφαγιασθέντων!

Τὸ δὲ τελευταῖον, ἐξ ὧν λέγει ὁ Πριάμος, οἰκτιστον ὄντως θέαμα,

Τοῦτο δὴ οἰκτιστον πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι

Γηραιὸς βασιλεὺς ὑπὸ ἐχθρικῶν φονευόμενος χειρῶν, τὸ δὲ σῶμα αὐτοῦ σπαρασσόμενον ὑπὸ τῶν κυνῶν, οὐς αὐτὸς ἔτρεφε πιστοὺς θυρωροὺς καὶ φύλακας! ὑπάρχει ἐλεεινότερον θέαμα; οἰκτρὸν βεβαίως καὶ φρικαλέον καὶ τοῦτο· ὅταν σεβάσμιος γέρων, πνευματικὸς ἐθνάρχης, βιαίως ἀπὸ τοῦ πνευματικοῦ ἀποσπᾶται θρόνου, καὶ ἐν ἡμέρᾳ ἐπισήμῳ, ὡς ἄσημος ἀπαγχονίζεται κατὰδικος, κρεμάμενος ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ σεπτοῦ ναοῦ, ἐν ᾧ συνήθως ἐδαψίλευε τῷ πιστῷ αὐτοῦ ποιμνίῳ τὰς πνευματικὰς αὐτοῦ εὐχὰς καὶ εὐλογίας, ὁ δὲ νεκρὸς αὐτοῦ σύρηται εἰς τὰς βορβορώδεις ἀγυιάς, προπηλακίζεται ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, καὶ τελευταῖον ὡς πτώμα εὐτελεστάτου ζώου ρίπτεται εἰς τὴν θάλασσαν, τῶν ἀφώνων ἰχθύων βορά! ναί, καὶ τοῦτο, ὦ! φρικωδέστατον θέαμα! Ἀλλὰ καὶ τὸ νεκρὸν σῶμα βασιλέως γηραιοῦ σπαρασσόμενον ὑπὸ τῶν πιστῶν αὐτοῦ κυνῶν, οἵτινες χορτασθέντες τῶν βασιλικῶν σαρκῶν, τῶν βασιλικῶν αἱμάτων, κείνται ἐξηπλωμένοι ἐν τοῖς προθύροις τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, ἔνθα ἄλλοτε ἐξερχόμενον, ἢ εἰσερχόμενον ἔσαινον τὸν γηραιὸν βασιλέα! Φεῦ! λίαν σπαραξικάρδιον!

Ἄλλ' οὐδὲ οὗτοι οἱ οἰκτροὶ τοῦ Πριάμου λόγοι τὸν ἄκαμπτον συνεκίνησαν. Ἐκτορα· εἰς μάτην ὁ γηραιὸς μαδίζων τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς ἱκετεύει αὐτὸν εἰσελθεῖν εἰς τὴν πόλιν· εἰς μάτην ἡ γηραιὰ μήτηρ παρακαλεῖ αὐτὸν, ὀδυρομένη, δακρυχέουσα καὶ τὸν

μαστόν δεικνύουσα, ὃν ἐθήλασε βρέφος ὄϊν. «Ἐκτωρ, λέγει, ἐμὸν τέκος, σεδάσθητι τοῦτον τὸν μαστόν, ὃν ἐθήλασας, καὶ ἐμὲ αὐτὴν ἐλέησον· πολέμησον κατὰ τοῦτου τοῦ ἀνδρὸς ἐντὸς τοῦ τείχους». Ὁ Ἐκτωρ ἔμενεν ἀκλόνητος.

Ἡ δὲ Ἀνδρομάχη διατὶ οὐ παρίσταται; Ἡ Ἀνδρομάχη ὑπήκουσεν εἰς τὰς συμβουλὰς τοῦ προσφιλεστάτου συζύγου· ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐνησχολεῖτο εἰς τὰ τῆς θαλασσίας καὶ ἠλακάτης ἔργα. Ὁ ποιητὴς οὐχὶ ἄνευ σκοποῦ ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ τοῦ πύργου τὴν Ἀνδρομάχην, ἔνθεν μὲν, ἵνα μὴ ἡ παρουσία αὐτῆς καὶ τοῦ φιλτάτου υἱοῦ καταθρομβήσῃ τὴν καρδίαν τοῦ Ἐκτορος ἐν τῇ τελευταίᾳ ὥρᾳ, ὅτε πασῶν τῶν αὐτοῦ ἔχρηζε σωματικῶν καὶ ἠθικῶν δυνάμεων, ἔνθεν δὲ ἵνα μὴ ἡ Ἀνδρομάχη ἰδίους ὀφθαλμοῖς ἴδῃ τὸν φόνον τοῦ Ἐκτορος καὶ ὑπὸ ἀπελπησίας κρημισθῇ κατὰ κεφαλῆς ἀπὸ τοῦ πύργου. Ὁ Πρίαμος καὶ ἡ Ἐκάβη εἶδον πολλοὺς πολλῶν υἱῶν θανάτους, ὥστε ἦσαν προητοιμασμένοι, ἵνα καὶ τοῦτο τὸ πικρότατον πῖσις ποτήριον. Περιττὸν κρίνω τὴν μάχην περιγράψαι καὶ τὴν ἀγωνίαν τῶν ἀντιπάλων.

Ὁ Ἐκτωρ τελευταῖον κεῖται ἄπνους.

Ὁ δὲ Ἀχιλλεὺς ἀφοπλίζει αὐτόν· πλήρης δὲ ὦν θυμοῦ ἔτι καὶ ἀγνακτικῆσεως κατ' αὐτοῦ, διότι τὸν φίλον ἐφόνευσε Πάτροκλον, ἐξέρχεται τῶν ὀρίων τῆς ἑλληνικῆς ἐπεικειάς, καὶ φιλοκαλίας, καὶ παραυδεται εἰς ὄλως σκληρὰ καὶ βάρβαρα ἔργα. Διατροπῆσας τοὺς ὀπισθίους τῶν ποδῶν τένοντας, καὶ δι' αὐτῶν βοείους διαπεράσας ἱμάντας, καὶ ἐκ τοῦ δίφρου ἐξαρτήσας, ἔσυρσεν, ἐπ' αὐτοῦ ἀναβάς, τὸν νεκρὸν τοῦ ἀθλίου Ἐκτορος.

Τοῦ δ' ἦν ἐλκομένοιο κονίσαλος, ἀμφὶ δὲ χαιταὶ
κυάναει πίπναντο, κάρη δ' ἄπαν ἐν κονίησιν
κεῖτο, πάρος χαρίεν.

Ἐπὶ τοιαύτῃ οἰκτρᾷ θεᾷ οἰμῶζει ἡ ἀτυχὴς Ἐκάβη μαδίζουσα τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς, οἰμῶζει ὁ γηραιὸς Πρίαμος, οἰμῶζει πᾶς ὁ λαὸς κατὰ τὸ ἄστυ·

Τῷ δὲ μάλιστ' ἄρ' ἐν ἐναλίγκιον ὡς εἰ ἄπασα

Ἴλιος ὀφουόεσσα πυρὶ σμύχοιτο κατ' ἄκρης.

Μόνῃ ἢ πιστῇ ἄλοχος τοῦ Ἐκτορος ἠγνόει ἔτι τὸ μέγα δυστύχημα, μηδεμίαν περὶ τούτου λαβοῦσα ἀγγελίαν, ἀλλ' ἐν τῇ οἰκίᾳ ὑ-

φαινεν ἴστων πορφυροῦν, ἄνθει καταπεποικιλμένον, ταῖς δὲ εὐπλοκάμοις θεραπαίαις διέταξε θερμὸν ἑτοιμάσαι ὕδωρ, ἵνα λουσθῇ ὁ Ἔκτωρ ἐκ τοῦ πολέμου ἐπανελθών· ἡ δυσυχής! ἠγνόει, ὅτι μακρὰν τῶν λουτρῶν ἔκειτο νεκρός.

Διὰ τῆς ἀντιθέσεως τῆς περιγραφῆς τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἐτοιμασίας τοῦ λουτροῦ πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ τεθνηκότος ὡς ζῶντος, συνταράσσει τὴν καρδίαν ἡμῶν ὁ ποιητής, καὶ διεγείρει τὴν συμπάθειαν ὑπὲρ τῆς ἀτυχοῦς Ἀνδρομάχης, ἐφ' ἧς τοιαύτη ἐπῆλθε καταστροφή.

Αἶφνης ἡ τάλαινα κωκυτοῦς ἀκούει καὶ οἰμωγὰς, τὰ μέλη αὐτῆς παραλύουσι, καὶ ἡ κεραὶς ἐκ τῶν χειρῶν πίπτει.

«Ἐλθετε δύο μετ' ἐμοῦ, λέγει πρὸς τὰς θεραπαίνας, ἐξέρχομαι, ἵνα ἴδω τί συνέβη ἀκούω τὴν φωνὴν τῆς σεβαστῆς μου πενθερᾶς· ἐν ἐμοὶ πάλλει κατὰ τὸ στήθος ἡ καρδία, ἐπάγωσαν τὰ μέλη μου, κακὸν τι συνέβη εἰς τὰ τέκνα τοῦ Πριάμου· εἶθε μακρὰν ἀπ' ἐμοῦ τὸ κακόν· φεῦ! φοβοῦμαι, μὴ τὸν τολμηρὸν Ἔκτορα πρὸ τῶν ἄλλων θεόντα ἐφόνευσεν ὁ Ἀχιλλεύς.»

Ταῦτα λέγουσα ὡς μαινὰς παράφορος ἐξέρχεται τῆς οἰκίας· ὡς δ' ἐπὶ τοῦ πύργου ἀνέβη καὶ εἶδε τὸν Ἔκτορα ἐλκόμενον ἔπεσε λυποθυμήσασα· ἔπεσε δὲ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς καὶ ἡ πλεκτὴ ἀναδέσμη καὶ αἱ ταινίαι καὶ ἡ νυμφικὴ καλύπτρα, ἣν ἐφόρεσε πρῶτον, ὅτε ὁ κορυθαίολος Ἔκτωρ ἔλασεν αὐτὴν ἐκ τοῦ πατρικοῦ οἴκου.

Καὶ ἐνταῦθα πάλιν ὁ ποιητής ἐκ προθέσεως ἀναφέρει τὴν νυμφικὴν καλύπτραν, ἵνα τὴν τῆς Ἀνδρομάχης μεγαλύνῃ δυστυχίαν, διότι μόλις νεόνυμφος ἀπώλεσε τὸν θαλερὸν αὐτῆς ἄνδρα.

Ἡ τάλαινα συνελθοῦσα γοερὰν ἀφήσει φωνήν. «Ἔκτωρ, δυσυχής ἐγώ, δυστυχεῖς ἐγεννήθημεν ἄμφω, σὺ μὲν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Πριάμου, ἐγώ δὲ ἐν τῷ τοῦ Ηετίωνος· εἶθε μή με ἐγέννα. Νῦν σὺ μὲν καταβαίνεις εἰς τὰ βάθη τῆς γῆς, ἐμὲ δὲ ἐγκαταλείπεις ἐν στυγερῷ πένθει χῆραν ἐν τῷ οἴκῳ· ὁ δὲ παῖς, ὃν ἐγεννήσαμεν σὺ τε καὶ ἐγώ, δυστυχεῖς! νήπιος ἔτι, μένει ἀπροσπάτευτος, ἐπειδὴ σὺ ἀπέθανες, ὦ Ἔκτορ. Καὶ ἂν ἀποφύγῃ τὸν πολὺδάκρυον τῶν Ἀχαιῶν πόλεμον, ὅπισω ἔρχονται αἱ μέριμναι καὶ τὰ βάσανα. Τοῦ ὄρφανοῦ παιδὸς οἱ μὲν ἀρπάζουσι τὰ κτήματα, οἱ δὲ συνομιλήκεις ἀποφεύγουσι τὴν ἀναναστροφὴν, ὁ δὲ κύπτει τὸν αὐχένα, τὰ δὲ δάκρυα ρέουσιν ἐπὶ τῶν παρειῶν. Ἐάν δὲ στερούμενος καταφύγῃ εἰς τοὺς

πατρικούς φίλους, καὶ παρὰ τοῦ μὲν αἰτήσῃ χλαῖναν, παρὰ τοῦ δὲ χιτῶνα, μόλις ἔλεουσιν αὐτόν·

Τῶν δ' ἔλεησάντων κοτύλην τις τυτθὸν ἐπέσχεν,
χείλεα μὲν τ' ἐδίηεν, ὑπερώην δ' οὐκ ἐδίηεν.

Ὁ δὲ ἀμφιθαλῆς υἱὸς (ὁ πατέρα ἔχων καὶ μητέρα) διώκει τὸν ὀρφανὸν ἀπὸ τῆς τραπέζης, ἀπωθὼν καὶ ὄνειδίζων, ὅ παγε εἰς τὸ καλὸν, ὁ πατήρ σου οὐκ ἔστι μεθ' ἡμῶν συνδαιτυμόν· ὁ δὲ, δακρυόεις ἔρχεται εἰς τὴν χήραν αὐτοῦ μητέρα, ὁ Ἀστυάναξ, ὅς πρότερον ἐπὶ τῶν γονάτων καθήμενος τοῦ πατρὸς, ἔτρωγε τα νοσιμώτερα καὶ παχύτερα τεμάχια κρέατος, μυελὸν οἶον ἔδεσχε καὶ οἶων πίονα δημόν,

καὶ ὅτε ἔπαυε παίζων ὡς νήπιον καὶ κατελάμβανεν αὐτὸν ὕπνος, ἐκοιμάτο ἐπὶ μαλακῆς εὐνῆς, ἐν ταῖς ἀγκάλαις τῆς τροφῆς· νῦν δὲ πολλαὶ δυστυχίαι περιμένουσιν αὐτόν, τοῦ πατρὸς στερηθέντα. Ἔκτορ, τῶν σκολήκων καὶ τῶν κυνῶν ἔση βορὰ, γυμνός, ὅτε τοσαῦτα ἱμάτια κεῖνται ἐν τῷ οἴκῳ, λεπτὰ, χερσὶ γυναικῶν τετυγμένα· ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὸ δύναμαι τὸν νεκρόν σου τούτοις περικοσμήσαι, κατακαύσω αὐτὰ πρὸς τιμὴν σου ἐνώπιον τῶν Τρώων καὶ τῶν Τρωάδων.»

Πόσον καλῶς ἀπεικονίζει ὁ ποιητὴς τὴν τεθλιμμένην καὶ πολυώδυνον τῆς Ἀνδρομάχης ψυχικὴν κατάστασιν! πόσον φυσικὴ ἢ διαδοχὴ τῶν λυπηρῶν αἰσθημάτων! δυστυχῆς ἐγὼ, λέγει οἰμώζουσα, δυστυχεῖς ἄμφω, δυστυχῆς τὸ νήπιον ἡμῶν τέκνον, τριπλῆ δυστυχία ἀμέριστος ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς Ἀνδρομάχης· εὐθὺς δὲ ἐπέρχονται τῷ νῶ αὐτῆς ὅλα τὰ δεινὰ τῆς ὀρφανίας, ἀφαιρέσεις καὶ ἀρπαγαὶ κτημάτων, τῶν φίλων ψυχραὶ καὶ ἀνεπαρκεῖς περιθάλψεις, προπηλακίσεις τῶν ἐν εὐτυχίᾳ, στερήσεις τῶν προτέρων ἀγαθῶν· ἐκ τῆς καθόλου δὲ ὀρφανίας αἴφνης εἰς τὴν ἰδίαν μεταβαίνει τὴν τοῦ Ἀστυάνακτος, καὶ ἐκ ταύτης περιπαθῶς ἐπανέρχεται εἰς τὸν Ἔκτορα διὰ τῆς ἀποφάσεως, ἵνα τὰ πολυτίμα ἱμάτια πρὸς τιμὴν αὐτοῦ καύσῃ ἐνώπιον τῶν Τρώων καὶ τῶν Τρωάδων. Ἡ ἀπόφασις αὕτη θρησκευτικὸν ἐμπνέει σέβας, μηδὲ ὑπολάβῃ τις, ὅτι ἡ Ἀνδρομάχη ὁμοιάζει ταῖς κοιναῖς ἐκείναις χήραις, ὧν οἱ θορυβώδεις καὶ γοεροὶ κλαυθμοὶ διασκεδάνονται μετὰ τὴν ταφήν, ὡς οἱ καπνοὶ τῶν ἐπὶ τοῦ τάφου κειομένων ἱματίων. Ἡ Ἀνδρομάχη

ἀγνήν καὶ πιστὴν διατηρήσει καρδίαν τῇ ἱερᾷ τοῦ Ἴκτορος μνήμη, ὕπερ καὶ οἱ τελευταῖοι αὐτῆς θρήνοι τρανώτατα διαβεβαιοῦσιν.

Ὁ γέρον Πρίαμος τῆς πόλεως ἐξεληθὼν ὑπάγει εἰς τὴν τοῦ Ἀχιλλέως σκηνήν, ἵνα παρακλήσῃ καὶ δώροις πειραθῇ τὸν νεκρὸν τοῦ Ἴκτορος λυτῶσαι. Προσπίπτει ἐνώπιον τοῦ ὑπερηφάνου νικητοῦ, καθικετεύει αὐτὸν, καί, φεῦ! φιλεῖ ὁ γηραιὸς τὴν χεῖρα τὴν φονεύσαν τὸν φίλτατον αὐτοῦ υἱόν! φίλημα πικρότατον τοῖς χεῖλεσι πατρὸς φιλοῦντος χεῖρα ἀποστάζουσαν ἔτι τῶν υἱικῶν αἱμάτων! Μετὰ πολλὰς ἱκεσίας λαμβάνει τὸν νεκρὸν τοῦ Ἴκτορος καὶ εἰσέρχεται εἰς τὴν πόλιν. Εὐθὺς οἱ Τρῶες καὶ αἱ Τρωάδες περικυκλοῦσι τὸ σῶμα τοῦ ἥρωος θρηνοῦντες, ἡ δὲ Ἀνδρομάχη ἄρχεται τοῦ γόου

Ἴκτορος ἀνδροφόνου κάρη μετὰ χερσὶν ἔχουσα.

« Ἄνερ, νέος ἀπώλεσας τὴν ζωὴν ἐγκαταλιπὼν με χήραν ἐν τῇ οἰκίᾳ· ὁ δὲ παῖς, ὃν ἐγεννήσαμεν σὺ τε καὶ ἐγὼ, δυστυχεῖς! νῆπιος ἔτι, οὐδὲ εἰς τὴν ἐφηβικὴν ἀφίξεται ἡλικίαν, διότι ἡ πόλις καταστραφήσεται πρότερον, ἐπειδὴ σὺ ἀπέθανες, ὁ σωτὴρ αὐτῆς, ὁ σωτὴρ τῶν κερδῶν ἀλόχων καὶ νηπίων τέκνων· νῦν δὲ αὐταὶ καὶ ἐγὼ μετ' αὐτῶν ἀχθησόμεθα αἰχμαλώτοι· σὺ δὲ τέκνον ἢ μετ' ἐμοῦ ἀκολουθήσεις, ἵνα ἐργάζῃ ἀπρεπῆ ἔργα, ὑπηρετῆς βασιλέως ἀμειλίχου, ἢ τῶν Ἀχαιῶν τις ῥίψει σε, τῆς χειρὸς λαβὼν, ἀπὸ τοῦ πύργου, παρωργισμένος, ὅτι ὁ Ἴκτωρ ἐφάνευσε τὸν πατέρα αὐτοῦ, ἢ ἀδελφὸν ἢ υἱόν· Ἴκτωρ, ὁδυνηρὸν μοι ἄλγος λείπεις, ὅτι θνήσκων οὐκ ἔτεινας ἐκ τῆς κλίνης πρὸς ἐμὲ τὰς χεῖρας, οὐδ' εἶπές μοι λόγον τινά, ὃν φυλάξω αἰεὶ ἐν τῇ μνήμῃ μου, νύκτα καὶ ἡμέραν δακρυχέουσα.

οὐ γὰρ μοι θνήσκων λεχέων ἐκ χεῖρας ἄρεξας,
οὐδὲ τί μοι εἶπες πυκινὸν ἔπος, οὔτέ κεν αἰεὶ
μεμνήμην νύκτας τε καὶ ἡμέματα δακρυχέουσα.»

Τοιοῦτοι οἱ τελευταῖοι λόγοι, δι' ὧν ἡ Ἀνδρομάχη παρ' Ὀμήρῳ ἐπισφραγίζει τὴν μέχρι θανάτου ἀγνήν πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν τῇ ἱερᾷ τοῦ Ἴκτορος μνήμῃ. Τοιαύτη ὤφειλεν εἶναι ἡ γυνή, ἣν ὁ θεῖοτατος τῶν ποιητῶν προσέθηκε τῷ γυναικείῳ φύλῳ τοῦ ἑλληνικοῦ γένους παράδειγμα καὶ τύπον τῆς κατ' ἐξοχὴν συζύγου. Εἰς μάτην ἢ καταστροφή τῆς Τρωάδος παραδώσει αὐτὴν εἰς χεῖρας τοῦ Πύρρου υἱοῦ τοῦ Ἀχιλλέως, καὶ ἐξ αὐτοῦ κατ' ἀνάγκην υἱὸν τέσσεται

τὸν Μολοσσόν. Ἡ καρδία τῆς Ἀνδρομάχης ἔσεται κτῆμα ἑσσεὶ τοῦ Ἐκτορος. Ἀφ' οὗ ἄπαξ ὁ μέγας ποιητὴς συνέζευξεν αὐτοὺς ἀρήκτοις δεσμοῖς, τίς δύναται τὸν γάμον τοῦτον διαλύσαι; Οὔτε θάνατοι, οὔτε καταστροφαὶ πόλεως, οὔτε αἰχμαλωσίαι, οὔτε πειθῶ, οὔτε βία, οὐδὲν κατ' αὐτοῦ ἰσχύουσιν· οὐδ' αὐτοὶ οἱ ποιηταὶ τολμησοῦσι τὸν χαρακτῆρα τῆς Ἀνδρομάχης παρκομφῶσαι, ἀλλὰ διατηρήσουσιν αὐτὸν τοιοῦτον, οἷον ἡ Ὀμηρικὴ διετύπωσε μεγαλοφυῖα.

Ὁ Εὐριπίδης ἐν τῇ τραγωδίᾳ τῆς Ἀνδρομάχης τὴν χήραν τοῦ Ἐκτορος παρίστησιν αἰχμάλωτον, γυναῖκα τοῦ Πύρρου καὶ ἐξ αὐτοῦ υἱὸν τεκοῦσα τὸν Μολοσσόν. Καὶ ὅμως ὅταν ὁ υἱὸς αὐτὸς κινδυνεύῃ φονευθῆναι, τίνας παρουσίαν ποθεῖ ἡ Ἀνδρομάχη πρὸς σωτηρίαν τοῦ κινδυνεύοντος υἱοῦ; Τὴν τοῦ Ἐκτορος.

ὦ πόσις, πόσις, εἶθε σὸν

χεῖρα καὶ δόρυ σύμμαχον

κτησαίμαν, Πριάμου παῖ.

Τοσοῦτον ἔζη ὁ Ἐκτωρ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς!

Οὐκ ἄλλως δὲ τὴν Ἀνδρομάχην ἐν τῇ Αἰνειάδι παρίστησι καὶ ὁ Οὐιργίλιος. «Ὁ Αἰνείας ἐκ τῆς Τρωάδος φεύγων προσορμίζεται εἰς τὴν Ἥπειρον, ἔνθα μακθάνει ὅτι ὁ Ἐλένος, υἱὸς τοῦ Πριάμου, ἀδελφὸς δὲ τοῦ Ἐκτορος διεδέχθη τὸν Πύρρον, υἱὸν τοῦ Ἀχιλλέως, καὶ μετὰ τῆς βασιλείας ἔλαβε γυναῖκα τὴν χήραν τοῦ ἀδελφοῦ Ἐκτορος, τὴν Ἀνδρομάχην. Ὁ Αἰνείας καταλείπει εὐθὺς τὰ πλοῖα καὶ τὸ παράλιον, καὶ πρὸς τὴν πόλιν ὁδεύει· ὀλίγον πρὸ τῶν πυλῶν ἡ Ἀνδρομάχη, ἐν τινι ἄλσει ἐπὶ τῶν ὄχθων ποταμοῦ τινος, ὃν ἐξελάμβανεν ὡς τὸν Σιμόεντα τῆς Τροίας, θυσίαις προσέφερε καὶ δῶρα ἐπιτάφια τῇ τοῦ Ἐκτορος σποδῶ, ἐπεκαλεῖτο τὴν σκιάν αὐτοῦ ἐπὶ κenoταφίου, ἐπὶ δύο βωμῶν ἐκ χλόης, καθιερωμένων προσφιλεστάταις ἀναμνήσεσιν, ὑπὲρ ὧν ἄφθονα ἔχει δάκρυα.»

Ἴδου καὶ αὐθις ἡ ἀμέριστος τριάς, Ἐκτωρ, Ἀστυάναξ, ὑπὸ δύο ἐκπροσωπούμενοι βωμῶν, καὶ ἡ ἐπιζῶσα Ἀνδρομάχη. Τοὺς δὲ διπλοῦς τούτους, τοὺς βιαίους γάμους, τὸν τοῦ Πύρρου καὶ Ἐλένου, μετὰ φρίκης ἀποκρούει ἡ Ἀνδρομάχη. Ἀκούσατε τῶν ἐνδομύχων τῆς ψυχῆς αὐτῆς ὀδυνῶν.

«Ἄμα μὲ βλέπει, λέγει ὁ Αἰνείας, ἄμα βλέπει περὶ αὐτὴν Τρωϊκὰ ὄπλα, ἔκθαμβος μένει καὶ ἀναυδος ἐπὶ τῇ ἀπροσδοκῆτι θέᾳ.

Μόλις μετὰ πολὺν συνελθοῦσα χρόνον με ἐρωτᾷ· οὐκ ἔστιν ἀπατηλὴ σκιά; σὺ εἶ ὄντως, θν βλέπω, ὦ Αἰνεία; Ζῆς; ἢ ἀνμὴ τὸ φῶς βλέπης, εἰπέ μοι, ποῦ ἔστιν ὁ Ἔκτωρ; Ταῦτα λέγουσα χειμάρρους χέει δακρύων, καὶ τὸ ἱερὸν ἄλσος τῶν γοερῶν αὐτῆς πληροῖ φωνῶν. Ἰπ' αὐτῶν καταθορυβηθεὶς καὶ ἐγὼ, μόλις εὐρίσκω λέξεις τινὰς ἀσυαρτήτους πρὸς ἀπόκρισιν. Ν αἰ, ζ ὦ, ν αἰ, διάγω τὸν ταλαίπωρον τοῦτον καὶ δυστυχῆ βίον· μὴ ἀμφίβαλλε, ὃ βλέπεις οὐκ ἔστιν ὄνειρον. . . . Σὺ δὲ, ὦ μετὰ τοιοῦτου ἀνδρὸς ἄλλοτε συνεζευγμένη, ἐκ τηλικούτου ἐκπεσοῦσα ὕψους, πῶς διάγεις σήμερον; Ἔστιν ἀληθές, ὅτι καὶ πάλιν ἀνέβης ἐπὶ τοῦ ἀρχαίου ἀξιώματος; Ὡ Ἄνδρομάχη, τοῦ ἔκτορος ὑπάρχεις χήρα ἢ τοῦ Πύρρου; Πρὸς τὴν γῆν βλέπουσα, χαμηλῇ τῇ φωνῇ, ἀποκοίνεται μοι. «Εὐτυχὴς ἡ κόρη τοῦ Πριάμου (ἢ Πολυξένη) ἐπὶ ἐχθρικοῦ σφαιγιασθεῖσα τάφου, μὴδ' ὑποστᾶσα τὴν αἰσχύνην, ἵνα ὡς λάφυρον μερισθῇ, καὶ ὑποκύψῃ εἰς τὰς ὀρέξεις τοῦ νικητοῦ καὶ κυρίου αὐτῆς. Ἡμεῖς, φεῦ! καὶ ταῦτα πάντα ὑπέστημεν. . . .

Τῷ δὲ υἱῷ τοῦ Αἰνείου Ἰουλίῳ πορφυρὰ προσφέρουσα καὶ χρυσοκέντητα ἱμάτια, «δέξαι ταῦτα, λέγει, φίλον τέκνον, τὰ ἔργα τῶν χειρῶν μου, ὡς ἐνθύμιον τῆς Ἄνδρομάχης, ὡς σημεῖον φιλίας τῆς γυναικὸς τοῦ ἔκτορος· δέξαι ταῦτα, ἅπερ εἰσὶ τὰ τελευταῖα δῶρα τῶν συγγενῶν σου, ὦ σὺ, ἡ μόνη εἰκὼν, ἢ ὑπιμιμνήσκει με τὸν ἐμὸν Ἀστυάνακτα· ἰδοὺ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ, οἱ χαρακτῆρες αὐτοῦ, τὸ κομψὸν αὐτοῦ σχῆμα.»

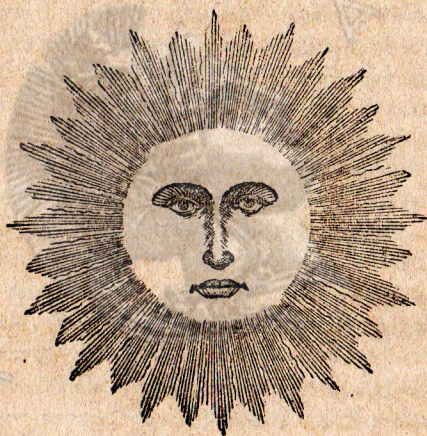
Τοιαύτην ἐκτίθησιν καὶ ὁ ἄριστος μιμητὴς τοῦ ἀμιμήτου ποιητοῦ, ὁ Οὐίργιλιος, τὴν πίστιν, τὴν ἀφοσίωσιν καὶ λατρείαν τῆς Ἄνδρομάχης πρὸς τὸν ἔκτορα καὶ Ἀστυάνακτα. Ἰπὲρ τοιαύτης γυναικὸς τί οὐ ποιήσετε τις; Διὸ καὶ ἐγὼ τοσοῦτον ἐμήκυνα τὸν λόγον· εἰ δὲ τὸ μῆκος αὐτοῦ ὀχληρὸν τῇ ἀκοῇ τοῦ σεβαστοῦ καὶ φιλοκάλου ἐγένετο ἀχροατηρίου, τὴν ἐπιείκειαν αὐτοῦ καὶ συγγνώμην ἐξαίτουμαι, πρὸς ἐξιλέωσιν ἐπευχόμενος, ἵνα πᾶσαι μὲν αἱ Ἕλληνίδες ἔχωσι τοιοῦτους ἄνδρας, οἷος ὁ Ἔκτωρ, πάντες δὲ οἱ Ἕλληνες τοιαύτας γυναῖκας, οἷα τῆ Ἄνδρομάχῃ.

79

ΑΔΗΜΙΑ

ΑΟΧΑΝ

Πωλείται πρὸς ὄφελος τεθλιμμένης οἰκογενείας
παρὰ τοῖς βιβλιοπώλαις Κ.Κ. Σ. Ἀνδρεάδῃ καὶ
Ν. Δεπάστῃ.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000022281

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΝ

4/2

